

Nr 10.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ändring av gällande expropriationslagstiftning i syfte att bättre tillgodose landsbygdsbefolkningens intressen.

Tredje lagutskottet har till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 294, av herr *Andersson* i Dunker.

I motionen har hemställts »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om sådan förändring av gällande expropriationslagstiftning att i motionen angivna önskemål komma att tillgodoses».

Till närmare utveckling av berörda yrkande anföres i motionen — sedan angivits att enligt motionärens mening städer och tätorter genom expropriationslagstiftningen och annan lagstiftning beretts förmåner i skilda avseenden, men att landsbygdens intressen icke i motsvarande mån tillgodosetts — följande:

För att på detta område i någon mån skipa rättvisa mellan stads- och landsbygdsbefolkningen är det enligt min mening önskvärt, att den senares önskemål och behov behandlas på ett mera generöst sätt än som hittills varit fallet. Om man särskilt tänker på expropriationslagstiftningen kan expropriation ske i syfte att säkerställa vissa markbehov för stadsbefolkningen. Däremot kan icke expropriation komma i fråga för att tillgodose landsbygds- eller jordbruksbefolkningens behov av tomtmark eller lokaler i städerna. Och dylika behov finnas faktiskt. Jordbrukets ekonomiska föreringsrörelse driver en mycket omfattande affärs- och företagarverksamhet, som kräver tillgång till kontor, fabriker och andra anläggningar i städerna. I allmänhet har väl behovet av mark och byggnader kunnat tillgodoses, men det kan vara tänkbart, att svårigheter uppstå i detta avseende. Om det icke visar sig möjligt att i den fria marknaden förvärva tomter eller byggnader till priser, som motsvara det för orten rimliga prisläget, borde det icke vara orimligt att expropriation kunde få tillgripas. Det är för övrigt icke endast tomtmark eller lokaler för industri- och affärsverksamhet som kunna komma i fråga. Med den stora omfattning föreningsväsendet numera äger på landsbygden finns ett behov av att få till stånd även expeditions-, sammanträdes- och samlingslokaler i åtskilliga städer, där föreningsstämmor, styrelsesammanträden och möten av skilda slag kunna hållas. Sådana sammanträden och möten måste hållas på en plats, som ligger centralt i förhållande till mötesdeltagarnas boningsorter, och då kan oftast endast en stad eller större tätort komma i fråga.

Vidare må framhållas, att ekonomiska föreningar inom jordbruket i en del städer äga byggnader av olika slag, som äro uppförda på mark, som be-

finner sig i vederbörande stads ägo. Det har ofta visat sig omöjligt att få inköpa dessa tomter. Staden vill icke sälja dem. I ett sådant fall skulle en expropriation vara väl försvarbar.

Enligt vår mening borde en utredning komma till stånd för att undersöka huruvida expropriationsinstitutet kan och bör komma till användning för de syften som här angivits.

Beträffande de närmare skäl, som åberopats till stöd för yrkandet, får utskottet hänvisa till motionen.

Yttranden över motionen ha av utskottet inhämtats från Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk.

Gällande lagstiftning.

Enligt 1 § *lagen den 12 maj 1917 om expropriation* må fastighet, som tillhör annan än kronan, tagas i anspråk genom expropriation, om Konungen prövar det nödigt för något av de ändamål, som i paragrafen uppräknas. Lagrummet medger icke expropriation för tillgodoseende av markbehov för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse i det i motionen angivna hänseendet. Beträffande expropriation av mark för samlingslokaler stadgas i 8 punkten av 1 §, att expropriation må äga rum för att bereda befolkningen eller en väsentlig del därav å en ort mark till byggnad för överläggningar eller föredrag i allmänna frågor eller åsyftande folkbildning, nykterhetens främjande eller annat därmed jämförligt ideellt ändamål av synnerlig vikt eller till byggnad för gudstjänst eller annan andaktsövning. Med avseende å det nämnda stadgandet i 1 § 8 punkten föreskrives i 102 § att rätt till expropriation i detta fall ej må beviljas annan än kommun eller municipalsamhälle, inom vars område marken är belägen, eller aktiebolag, förening eller stiftelse, som kan antagas komma att för framtiden fullfölja ändamålet på ett ur allmän synpunkt gagneligt sätt. I 103 § stadgas vidare, att expropriationsrätt för ändamål, som i 1 § 8 avses, ej må beviljas aktiebolag, förening eller stiftelse utan så är att inom orten särskild svårighet möter att genom avtal förvärva erforderlig mark eller ock sökanden äger på området uppförd byggnad av större värde och dess bibehållande i framtiden finnes lämpligt med hänsyn till förhållandena på platsen.

Yttrandena över motionen.

Bifall till motionen avstyrkes i samtliga yttranden.

Svenska stadsförbundet anför, att den i motionen förebragta, synnerligen ofullständiga utredningen icke övertygat förbundet om att något behov av utvidgad expropriationsrätt skulle föreligga på förevarande område. Såvitt förbundet hade sig bekant, hade städerna, i motsats till vad motionären gjorde gällande, städse visat stor förståelse för de här ifrågavarande lands-

bygdsintressena. Denna förståelse hade stundom tagit sig sådana uttryck, att gränserna för den stadskommunala anslagsbefogenheten överskridits. Förbundet ville också framhålla, att beredandet av en särskild expropriationsrätt för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse skulle ge denna föreningsrörelse en särställning i expropriationsavseende, som illa rimmade med de principer, som hittills bestämt vår expropriationslagstiftning.

Liknande synpunkter framföras av *Svenska landskommunernas förbund*, som tillägger, att förbundet icke hade sig bekant något fall, där en landskommun skulle ha vägrat att upplåta mark inom sina tätortsområden för tillgodoseende av sådana ändamål, som avsåges i motionen.

Sveriges lantbruksförbund yttrar, att behovet av expropriationsrätt för vissa samlingslokaler finge anses tillgodosett genom de redan gällande bestämmelserna därom i expropriationslagen. Beträffande behovet för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse att förvärva mark inom tätorter måste enligt förbundets mening dessa problem lösas på annat sätt än genom utvidgning av expropriationslagstiftningen.

Riksförbundet Landsbygdens folk motiverar sitt avstyrkande med att enligt förbundets erfarenhet landsbygdsbefolkningens behov av mark och byggnader i tätorter i allmänhet kunnat tillgodoses utan alltför stora svårigheter samt att i motionen ej heller påvisats några konkreta fall, som tydde på mera påtagliga missförhållanden.

Utskottet.

Den utvidgning av expropriationsändamålen, som i motionen påyrkas, avser att bereda landsbygdens föreningsrörelse möjlighet att genom expropriation förvärva mark och byggnader inom städer och andra tätorter. I detta hänseende anföres *dels* att jordbrukets ekonomiska föreningar behöva dylik expropriationsrätt för sin företagarverksamhet, *dels ock* att i övrigt föreningar på landsbygden kunna ha behov av att på detta sätt erhålla mark för expeditions-, sammanträdes- och samlingslokaler.

Samtliga de expropriationsändamål, som nu angivas i lagen, äro sådana som ansetts vara — direkt eller indirekt — av allmännyttig beskaffenhet. Den i motionen ifrågasatta expropriationsrätten för ekonomiska föreningar kan emellertid, såsom yrkandet framställes, icke anses tillgodose ett intresse som är i samma mening allmänt. En utvidgning av expropriationsinstitutet på sätt som yrkats skulle därför komma att stå i strid mot en av de grundläggande principerna för vår expropriationsrätt och kan redan av denna anledning icke förordas. Av utredningen synes även framgå att något behov av en dylik utvidgning icke föreligger.

Vad härefter angår expropriation av mark för samlingslokaler, erbjuder, såsom ovan nämnts, gällande lag viss möjlighet därtill. Varken i motionen eller i de infordrade yttrandena har anförts något skäl till att nu utsträcka expropriationsrätten i detta fall.

På grund av vad nu anförts får utskottet alltså hemställa,
att förevarande motion, II: 294, icke måtte föranleda
någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 april 1950.

På tredje lagutskottets vägnar:

ÅKE HOLMBÄCK.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Holmbäck, Carl Edmund Eriksson,
Nils A. Larsson, Werner, Eskilsson, Krügel*, Boo* och Ivar Nilzon;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Ericsson i Sörsjön,
Holm, Åhman, Andersson i Mölndal*, Jansson i Aspeboda, Larsson i Karl-
stad och fröken Vinge*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.